

Oredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80

Oredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA, Beogradska ul. 22.

ISTRA

Narod, koji se odreće ma i jedne
stope krvi i znojem otaca svo-
jih natopljene zemlje nije dosto-
jan da se nazivlje narodom

Nakon bečke arbitraže

Manjšinska pogodba med Nemčijo in Rumunijo ter Nemčijo in Madžarsko

U posljednja dva tjedna izredalo se nekoliko događaja, koji zbog svog dalekosežnog značenja zaslužuju da budu registrirani i na stranicama našega lista.

U prvom redu valja istaknuti bečku odluku, donesenu koncem prošloga mjeseca na sastanku između dvaju ministara vanjskih poslova sila »ost«, von Ribbentropa i grofa Ciana u dvorcu Belvedere, gdje su svojevremeno bile određene i granice između Slovačke i Madžarske. Sada se belvederska odluka odnosila na Rumunjsku i Madžarsku. Prva je bila prisiljena žrtvovati Madžarskoj — kad do sporazuma nije moglo doći izravnim putem — veći dio Transilvanije (Erdelja), površinu od 44.000 četvornih kilometara (po prilici nešto više od teritorija predratne Hrvatske i Slavonije). Ministri vanjskih poslova jedne i druge zemlje svojim su potpisima odobrili tu odluku, dakako s različitim osjećajem.

A s različitim je osjećajem primljena ta odluka u interesiranim zemljama: dok je u Madžarskoj izazvala veliko oduševljenje i manifestacije zahvalnosti Hitleru i Mussoliniju, dotle su rumunjski delegati morali umirivati rumunjsku javnost, izjavljujući da je Rumunjska morala izabrati taj put, koji je za nju bio tegoban i gorak, iz viših interesa, kao diktat nužde, da se spasi jedinstvo, sloboda i integritet ostalog dijela države. Za utjehu iznosila se i okolnost — vanjskopolitički veoma važna i značajna — da su sile osti dale Rumunjskoj garancije, štiteći njene nove granice.

Za raspoloženje rumunjske javnosti a i shvaćanje rumunjskih mjerodavnih krugova iz onih dana, kad je izrečena bečka arbitraža, karakteristično je ono, što je vraćajući se iz Beča, izjavio ministar vanjskih poslova Manoilescu.

»Vraćam se iz Beča s tugom u duši — rekao je on, — Rumunji imaju pretrpjeti užasan bol, ali moj bol još je veći nego što je bol cijeloga naroda. Ono što se dogodilo u Beču nije moglo ostati neostvareno. Bečka presuda ne može se zaustaviti. Mi se moramo podvrgnuti ovoj presudi, ali nama je dozvoljeno, da pred svijetom istaknemo svoju veliku bol...

ŠIRITE „ISTRU“

Kao olakšanje spomenuo je Manoilescu da je Rumunjska dobila od arbitara kategorične izjave da će rumunjska manjina, koja ostaje pod madžarskom vlašću imati u toj državi potpunu ravnopravnost. Položaj je u nekoliko olakšan i već spomenutim garancijama za integritet novoga rumunjskoga teritorija, koje je garancije Rumunjska dobila u obliku dva pisma, čime je Rumunjskoj za budućnost osiguran potreban mir.

Daljnji razvoj događaja u Rumunjskoj pokazao je, da se službena Rumunjska pomirila s gubitkom Transilvanije, ali se vidjelo s kakvim je obratom urodilo to odricanje u unutrašnjem životu: abdikaciju kralja Karola i promjene koje su slijedile u unutrašnjem političkom životu valja uzeti kao direktnu posljedicu novoga položaja, u kojem se našla Rumunjska. Pod novim kraljem Mihajlom nova Rumunjska, kojom upravlja general Antonescu pokazuje da želi ići novim putem i u unutrašnjoj i vanjskoj politici, stavljajući se sasvim na stranu političkoga sistema Rim—Berlin, koji je na taj način protegnuo daleko na jugoistok područje svoga izravnoga utjecaja.

U Craiovi se Rumunjska odrekla Južne Dobruđe, ali za razliku od odstupa Transilvanije, ovdje je do odstupa došlo izravnim sporazumom između Bukurešta i Sofije, što nije bez značenja za daljnje odnose između obiju država. Rumunjski problem može se vanjsko-politički sada smatrati likvidiranim. A ako je istaknuto s njemačke strane, (von Ribbentrop, njemačko novinstvo), zaključeno je time uopće u Podunavlju svako daljnje teritorijalno pitanje.

Hoće li se na drugim sektorima otvoriti pitanje granica? Neki bugarski listovi su na primjer registrirali neke glasove iz Budimpešte pa i iz Pariza, po kojima bi u skoroj budućnosti imalo doći do grčko-bugarskih pregovora u vezi s bugarskim izlazom na more. Isto tako da predstoji i rješenje grčko-albanskoga spora.

Ili će možda — kako se daje pretpostaviti — nastati stanka s obzirom na to, da se između Velike Britanije i Njemačke povela ovih dana borba u zraku na život i smrt — što u Engleskoj tumače kao direktan uvod u pokušaj njemačke invazije — što naravno iziskuje maksimalni vojnički napor, zbog čega diplomacija za momenat nužno odlazi u pozadinu...

Med Nemčijo in Rumunijo ter med Nemčijo in Madžarsko je bila sklenjena 30. avgusta manjšinska pogodba, ki pravi med drugim sledeče:

Madžarska vlada jamči članom nemške manjšine, da lahko svojo nemško narodnost izpovedujejo neomejeno in neovirano. Gledala bo na to, da na noben način in na nobenem poprišču ne bo nastala nobena škoda za pripadnike nemških manjšin samo zato, ker pripadajo nemški manjšini, ali pa so se izrazili za nacionalno socialistična načela.

Član nemške manjšine je vsakdo, ki se izrazi in izjavi za nemško narodnost, in katerega vodstvo nemške narodne zveze na Madžarskem prizna za Nemca. Člani nemške manjšine imajo pravico, da se organizirajo in da ustanavljajo zveze v posebne namene, kakor n. pr. mladinske, sportske, umetniške organizacije in podobno. Člani nemške manjšine imajo pravico, da pod istim pogoji kakor ostali madžarski državljani izvršuju svoj poklic. Člani nemške manjšine bodo zastopani v madžarskih državnih in samoupravnih ustanovah v tisti meri, ki odgovarja razmerju med njunim številnim stanjem ter stanjem celotnega prebivalstva, če gre za položaje, ki se izpopolnjujejo z imenovanjem. Uradniki nemške narodnosti bodo postavljeni v prvi vrsti v položajih v krajih, v katerih stanuje prebivalstvo nemške narodnosti in v predpostavljenih osrednjih ustanovah. Otroci vseh članov nemške manjšine bodo imeli možnost, da pod istim pogoji, ki veljajo za madžarske šole, lahko uživajo vzgojo v nemških šolah. Člani nemške manjšine uživajo pravice, da lahko svobodno uporabljajo svoj jezik tako v govoru kakor pisavi, in sicer ne samo v njihovih osebnih in gospodarskih odnosih, temveč tudi na javnih zborovanjih. Izdajanje dnevnika, časopisov in drugih tiskovin v nemščini ne bo omejeno, razen če morebitne omejitve veljajo tudi za izdajo časopisov v madžarsčini.

V upravnih pokrajinah, kjer člani nemške manjšine predstavljajo najmanj tretjino celotnega prebivalstva, lahko pripadniki nemške manjšine tudi v službenih odnosih rabijo nemščino v tistih krajih. Nemška manjšina dobi pooblastilo, da sme organizirati gospodarsko samopomoč ter ustanavljati lastne zadrage. Madžarska vlada se obveže, da ne bo izdala nobenih ukrepov, ki bi težili k prisilni asimilaciji, zlasti potom madžariziranja družinskih imen nemške narodnosti. Člani nemške manjšine imajo pravico, da ponovno prevzamejo družinsko ime, če so ga prej

nosili. Na kulturnem polju uživajo člani nemške manjšine pravico vzdrževati svobodno zvezo z veliko nemško domovino.

Vlada Rajha in madžarska vlada sta se sporazumeli, da zgoraj navedena načela na noben način ne bosta kršili, člani nemške manjšine pa so obvezani biti lojalni do madžarske države.

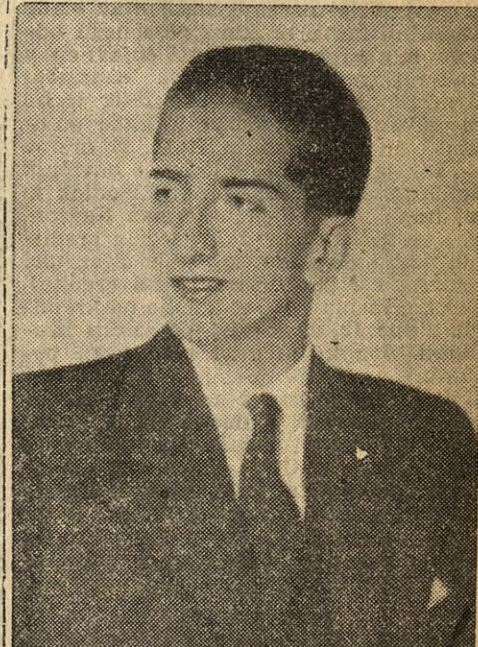
Kar se tiče članov madžarske manjšine v dosedanjih rumunjskih pokrajinah, ki so priključene Madžarski, so bili sprejeti sporazumno naslednji sklepi:

Madžarska vlada bo dala prebivalstvu nemške narodnosti iz teh krajev možnost, da se, če želi, preseli v Rajh. Tisti, ki bi se radi poslužili te pravice, morajo vložiti prošnjo v tem smislu v roku 2 let, začevši od današnjega dne. Pri tem bo obe vladi vodila temeljna ideja, ki je bila merodajna pri preseljevanju prebivalstva nemške narodnosti iz Južne Tirolske.

Nemško-rumunjska pogodba o manjšinah, ki je tudi bila podpisana na Dunaju 30. avgusta vsebuje med drugim tudi naslednje določbe: Rumunjska vlada se zaveže, da bo članom nemške manjšine v Rumuniji dala iste pravice, ki jih uživajo člani rumunske narodnosti in da bo dala nemški manjšini tak položaj, kakršen je bil določen v karlsburških sklepkih glede varstva nemške narodnosti.

Kako poročajo iz Bukarešta, je rumunjska vlada ugodila vsem zahtevom, ki so jih v zadnjem času predložili voditelji nemške manjšine v Rumuniji. Tako je vlada pristala na ustanovitev nemške samobrambe (Selbstschutz) in odredila odpust pripadnikov nemške manjšine iz rumunske vojske, ki se je že pričel izvajati. Dalje je notranje ministarstvo odredilo, da se takoj ustavi rekvizicije za vojsko pri Nemcih, kjerkoli so bile v teku. Vlada je tudi poskrbela, da bodo podrejene oblasti, proti katerim je bilo prej slišati toliko pritožb od strani nemške manjšine, pričela takoj izvajati njena navodila. Omeniti je treba končno, da smejo Nemci v Rumuniji odslej neovirano očitovati svojo narodno pripadnost in politično prepričanje. Kakor poročajo, plapolja sedaj skoro na vsaki nemški hiši v Brašovu zastava s kljukastim križem in pripadniki nemške manjšine v Rumuniji, ki razstavljajo na veleselju u Brašovu, smejo poleg državne zastave in modrodece zastave sedmograških Saksoncev izvesti tudi nemško državno zastavo s kljukastim križem.

PROSLAVA RODJENDANA NJ. VELIČANSTVA KRALJA

U petak dne 6. rujna navršio je Nj. Vel. Kralj Petar II. 17. godinu života. Taj je dan proslavljen u cijeloj državi naročito svečano. Po gradovima i selima sve su kuće bile okićene barjancima. Sav je rad mirovao, a u crkvama i bogomoljama obavljene su molitve za zdravlje i dug život mladoga Kralja, koji svoj ovogodišnji rođendan po posljednji puta slavi kao dječak. Već druge godine navršava mladi Kralj 18-tu godinu života, postaje punoljetan i preuzima na svoja leđa sve vladarske brige i dužnosti.

Svi listovi i novine u državi donijeli su prilikom ovogodišnjeg Kraljevog rođendana opširne i tople članke o mladom Kralju. Vanredno simpatično pisanje su o Njemu i sve strane novine.

ZAKONI O DVOJEZIČNOSTI V BELGIJI

Koncem avgusta je bil v Belgiji, ki je sedaj zasedena po nemški vojski, izdan dekret, ki se nanaša na sožitje obeh naroda, ki živa na belgijskem državnem ozemlju. Po tej odredbi se bo ustanovila posebna komisija, katere naloga bo paziti na to, da se zakoni o dvojezičnosti v državni upravi, v pravovodstvu in šolstvu strogo izvajajo. Že v svetovni vojni je Nemčija v onem delu Belgije, ki ga je tedaj zasedla, favorizirala Flamce proti Valoncem. Po vojni so bili izdani razni zakoni, ki so dejansko zagotavljali enakopravnost obeh naroda. Z nemške strani pa se sedaj zatrijuje, da so ti zakoni res obstojali, toda da so jih razne povojne belgijske vlade sistematično sabotirale. Zato da je bila potrebna ustanovitev te nove komisije. Predsednik komisije je profesor Vleeschouwer od gandske univerze, ki so jo v svetovni vojni Nemci napravili za flamsko. Flamce, ki tvorijo po številu večino, bo zastopal v tej komisiji poslanec Grammene, Valonce pa uradnik Galliard.

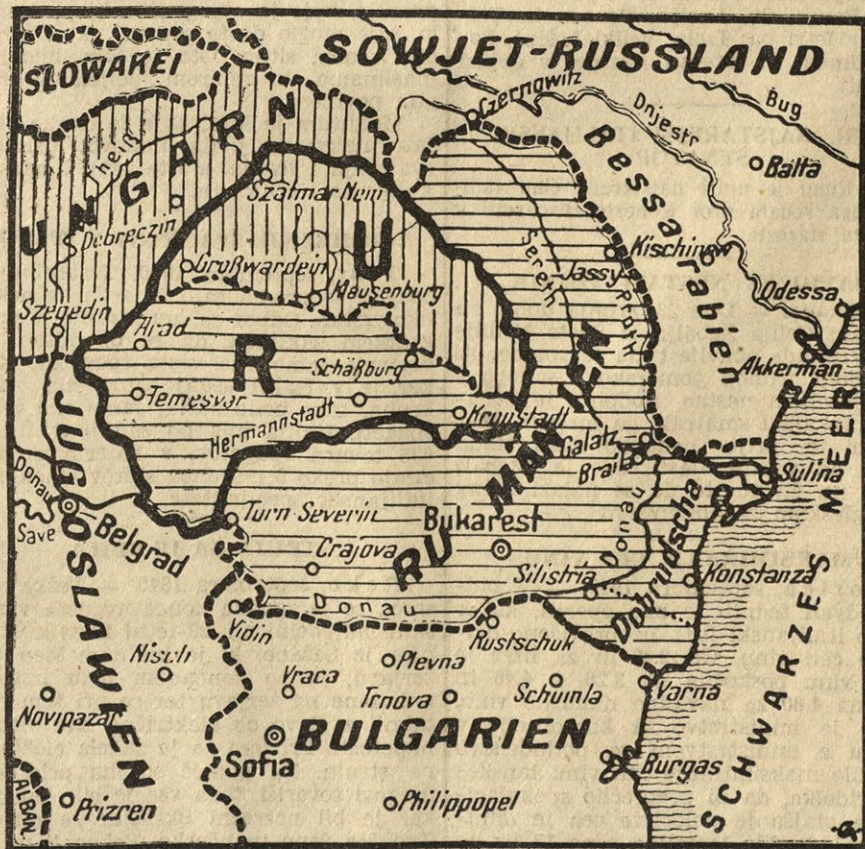
KORZIKANSKI IRENTISTI PREMA FRANCUSKOJ

Akcijske grupe korziških irentista u Italiji donijele su — kako čitamo u jednom njemačkom listu — na jednom svom nedavnom zasjedanju u Paviji ovu rezoluciju:

1. Mir s Francuskom mora se osnivati na pravu i moći talijanskoga oružja. 2. Nikakvoga smilovanja s narodom, koji je gotovo sto godina pokušaje Korzikanaca da se otresu tudjinskoga jarma ugušivao u krvi. Nikakvoga smilovanja s narodom, koji je nakon što je izmrcvario naše očeve, okrutno postupao protiv njihovih sinova, oduzimajući im dapače i svetu baštinu jezika. Nikakvog smilovanja s narodom, koji je izazvao sicilijansku večer, pokolj u Mentonu, poduzeo sankcije i intervenirao u korist španjolskih republikanaca.

»TRG ADOLFA HITLERA« U GLAVNIM POLJSKIM GRADOVIMA

»Frankfurter Zeitung«, a s njime i ostali njemački listovi obavili su prošlih dana vijest, da su na prvu obljetnicu početka rata s Poljskom prekršteni najljepši trgovi Krakova, Varšave, Radoma i Lublina u »Trg Adolfa Hitlera«. To bi imao biti, veli spomenuti list, simbolični znak, da je ta zemlja za uvijek pripala području njemačke moći, i da poljsko pučanstvo toga područja ima uvijek biti podvrgnuto njemačkom vodstvu.

Rumunjska sa svojim bi všim i sadašnjim granicama

Krizmanje djece u Pazinu

Pazin. — Prošle subote boravio je u Pazinu biskup Santin, te je dijelom dječij svetu potvrdu. Bio je dočekan sa velikim svečanostima, prozori su bili iskičeni cvijećem i sagovima, a crkva je bila naročito ukrašena. U nedjelju je biskup, krizmao djecu iz Pazina, a drugi dan je otišao u pojedine seoske župe, gdje će također obaviti krizmu. U Pazinu je bilo prilično malo djece krizmano, jer biskup Santin dolazi češće u Pazin, te tom prilikom svaki put obavlja krizmu.

KOMISAR V TRŽAŠKI POSOJILNICI IN HRANILNICI

Z odlokom z dne 3. avgusta 1940. ki ga je izdal načelnik italijanske vlade Mussolini kot predsednik posebnega odbora ministrov in ki je bil objavljen v italijanskem uradnem listu »Gazzetta Ufficiale« z dne 12. avgusta 1940; je bil razpuščen upravni odbor Tržaške posojilnice in hranilnice v Trstu, ki mu je — kot je znano — načeloval odvetnik dr. Josip Agneletto. Tozadevni odlok je bil izdan na predlog načelnika Nadzorstva za zaščito hranilnih vlog in kreditnih poslov (Ispettorato per la difesa del risparmio e per l'esercizio del credito). Odlok o razpustitvi se sklicuje na kr. odlok z dne 12. marca 1936 o zaščiti hranilnih vlog in ureditvi kreditnega poslovanja.

Istočasno je izšel v uradnem listu odlok, po katerem je imenovan za komisarja pri upravi Tržaške posojilnice in hranilnice odv. Carlo Chersi. Za njegovega namestnika je imenovan Alberto Volsi, odvetnik Oscarre Staffieri in dr. Silvio Suppani ter Anton Petito so pa člani nadzornega odbora za izredno upravo zavoda.

CIJENE JAJA

Pula. — Cijene jajima utvrđene su sa 1. septembra kako slijedi: svježa jaja par 1.35 lira, jaja iz inozemstva 1.25 lira par. Ova cijena vrijedi kod kupovanja na malo. Na veliko cijene su za 10 do 15 posto niže.

CIJENE KRUMPIRA

Pula. — Posebna komisija za utvrđivanje cijena odredila je, počevši od 7. rujna cijenu krumpira sa 75 centezima kilogram. Kod količine veće od 3 kile cijena se smanjuje za 10 posto.

PAO SA ŠLJIVE

Sveti Vičenat. — Mali Josip Mišan iz sela Bokoričani na Svetištešini popeo se na stablo, da obere još koju preostalu šljivu. Grane su bile krhke, a on nevišest, pa je pao sa stabla i zadobio nekoliko težih ozljeda. Prevezen je u puljsku bolnicu, ali njegovo je stanje jako teško, jer je ustanovljeno, da je dobio i prelom lubanje, pa ne vjeruju, da bi mogao ostati na životu.

ZATVORILI MU DUĆAN

Vodnjan. — Josip Peruško iz sela Peruški prodavao je gorivo drvo skuplje nego što mu je utvrđena cijena, pa mu je zbog toga zatvoren dućan, dne 5 rujna o. g.

PROBO GA BIK

Labin. — U labinskom polju pasao je blago stari Frane Germin. Među blagom bio je i jaki mladi bik. Ne zna se s kojeg razloga u času, kada se je Germin približio biku, ovaj se razbjegao i bacio se na svog gospodara, nabivši ga na rogove. Kada su mu prolaznici priiskočili u pomoć bilo je već prekasno. Liječnik koji je hitno pozvan iz grada nije mogao drugo nego ustanoviti smrt.

ZAPLEMBA IMETJA BURBONSKE RODBINE V ITALIJI

Italijanski uradni list je objavio dekret o zaplembi imetja članov obitelji Burbonsko-Parmske na italijanskem ozemlju. S tem dekretom so prizadeti: princ Kajetan, princeza Izabela Marija Antonija, princ Ksaver ter princezi Frančiška in Marija Antonija Burbonsko-Parmska.

SMRT MED NAŠIMI

V Trnovem pri Ilirski Bistrici je umrla dne 23. avgusta t. l. naša rojkinja Jožefa Zajc, rojena Maškar, vdova po tajniku trnovske posojilnice, v starosti 70 let. Pokojnica je bila blaga in skromna mati, saj je po smrti svojega moža, ki jo je zapustil že l. 1915., sama skrbel za svojih 11 otrok, in jih vse spravila do kruha. Za njo žalujejo štirje sinovi in sedem hčera, vnuki in vnučkinje ter drugi sorodniki in znanci. Naj bo blagi materi ohranjen časten spomin in naj počiva v miru! Preostalim naše sožalje! (***)

V Trstu je umrl koroški rojak iz Zahomca na Zilji, trgovec Wiegela, po domače Pipov Fronc. Kljub bivanju daleč od doma je ostal vedno zvest svoji koroški rodni zemlji in je redno obiskoval Zahomčane in, če je bilo treba, jim je tudi rad pomagal.

PAO S BICIKLA I UBIO SE

Pazin. — Prije skoro mjesec dana smrtno je nastradao mladi pazinski fašista Lino Ugušić. On se vozio biciklom iz Starog Pazina, pa je na jednom zaozkretu izgubio ravnotežu i pao. Dobio je prelom lubanje pa je iste noći umro.

Vijesti iz rodnog kraja

UKRALI MU ČITAVO STADO OVACA

Kanfanar. — Prošle srijede oko 10 sati prije podne čuvao je pastir Antun Ive iz sela Šori stado od 22 glave ovaca. Najednom su mu pristupila dva nepoznata čovjeka, s licem maskiranim crvenim rupcima, i zapitali ga kuda vodi put u Šošice. Dječak, koji je malo umno zaostao preplašio se je i pokušao pobjeći, ali su ga neznanci napali batinama prisilivši ga da stado natjera

u bližnju šumu. Dječaku je jedva uspjealo pobjeći kroz šikaru. Dotrčavši bez daha kući ispriča ocu što se dogodilo.

Odmah je upriličena potjera seljana i karabinijera za kradljivcima, ali kako je šuma gusta i duboka nekoliko kilometara nije potjeri uspjealo, da pronađe kradljivce. Vjerojatno će lopovi biti ipak uhvaćeni, jer je nemoguće da bi tako brzo mogli cijelo stado odvesti.

Kako si pomagajo italijanski mesarji

Gorica, septembra 1940. — Iz italijanskih listov povzemamo sledečo zanimivo notico o sredstvih, ki se jih poslužujejo mesarji, da bi čimveč zaslužili. Ugotovilo se je, pišejo listi, da so nekateri mesarji, ki prodajajo zajce in kunce, prišli na to lepo odkritje, da so na lahek način povečali težo. Komaj ubite zajce in kunce stavijo mesarji v posode z vodo in po kratkem času se teža za-

radi upijanja vode poveča za 18 odstotkov. Pri tem se seveda meso pokvari oziroma zgubi precej hranilnih snovi. Poleg tega pa je velika tudi nevarnost zastrupitve, ker nekateri mesarji ne zmenjajo vodo pri tem poslu. Goriški prefekt je izdal stroge odredbe za preprečitev tega sistema, ki gre na škodo konzumentov in je odredil povečanje veterinarske službe.

Kazne zbog propisa o zamračivanju

Kanfanar. — Propisi o zamračivanju su veoma strogi i prekršitelje se strogo kažnjava. Zbog toga je život kod nas noću čim padne prvi mrak sasvim mrtav. Nitko ne izlazi, iz kuće, nitko ne putuje nikuda, momci ne odlaze po selu na sastanke, u 8 sati uveče sve je već u krevetu. U 10 sati uveče radio stanice prestaju sa svojim emisijama, pa se ni u gradovima ne čuje nikakvog glasa. Ipak se tu i tamo dogodi, da netko ostane malo dulje za ognjištem, pogotovo stariji koji ne mogu spavati. Stari kastura jesu zaborave zatvoriti »škure«, pa se svijetlo vatre i zadimljene petrolejke vidi kroz prozor, što je kažnjivo. Tako je zbog prekršaja propisa o zamračivanju kažnjeno u posljednje vrijeme nekoliko stotina ljudi.

Trst, septembra 1940. — Kako teško prenašaju Tržačani odredbe o zatamnitvi mesta, jasno pokazuju vedno bolj številne prekršitve. V našem listu smo že večkrat zabeležili teške kazni, ki jih oblasti nalagajo za prekršitev strogih odredb. Vendar pa zgleđa, da ne pomagajo mnogo, ker so vsak dan vedno bolj pogoste. Nobena opozorila oblasti ne začežijo v veliki meri in tako je policija prisiljena strogo nastopati. Tržaška kvestura objavlja, da je v zadnjem avgustovem tednu kaznovala 247 prekršilcev zatamnitvenih odredb. Pri tem opozarja omenjena institucija, da hočejo oblasti na vsak način zatreti te prekršitve.

IZNAJDBA NAŠEGA ROJAKA

Trst, septembra 1940. — Ko se je začela vojna z Italijo, se je moral z drugimi italijanskimi državljanima vratiti iz Egipta tuda naš rojak Emil Simčić, star 49 let. Tržaškim novinarjem je pokazal novo iznajdbu, ki jo je odkrio za časa svojega bivanja u Egiptu, ko je bil nameščen kot tehnički mehanički inspektor pri Fordovih tovarnarah. Njegova iznajdba poploma nadomešća zračnice pri avtomobilih in drugih vozilih s posebno ugrađeno napravu u gumah, ki nadomešća pritisk. Iznajdba je že pa-

tentirana u Italiji in u Sudanu. Za njegov izum se je interesirala tudi angleška vlada, vendar pa je Simčić njeno ponudbo otklonil po nasvetu italijanskoga konzula, kakor pišejo tržaški listi. Njegova iznajdba je popolnoma enakovredna sedanjim zračnicama in celo boljša od njih. Ker ni nobenega pritiska, ni opasnosti za eksplozije prav tako tudi ne trpi, ako gre avto s tako gumo preko ostrih predmetov žeblijev, stekla itd. Teža je ista in brzina je še povećana.

KAŽNJENE MLJEKARICE

Rijeka. — Rijeka se uglavnom opskrbljuje mlijekom, što ga donose brojne mlijekarice iz riječke okolice, ponajvećma iz Jugoslavije. Ima ih međutim i među njima mnogo, koje bi htjele da kao što je ono Isus u Kani galilejskoj pretvorio vodu u vino, tako da i one pretvore vodu u mlijeko. Danas međutim postoji na Rijeci stanica za analizu, koja točno na miligram ustanovi postotak vode u mlijeku, pa je nemoguće

kupce prevariti. Kako je takav pokušaj i kažnjiv, to je riječki prefekt ovih dana kaznio brojne mlijekarice, jugoslavenske državljanke, globom od 50 lira zbog vođenog mlijeka. Kažnjene su tako: Regina Marčelja, Marija Milić, Marija Kuljan, Marija Jugo, Marija Brnelić, Veronika Bačac, Lucija Petrović, Marija i Margareta Juretić. Globom od 100 lira kažnjene su Uršula Rožić i Jelena Grčlas, sve iz Jugoslavije.

NOVI TURISTIČNI KRAJI

Trst, septembra 1940. — Uradni list »Gazzetta Ufficiale« je prinisela nov seznam klimatičnih in turističnih krajev za katere je predpisana taksa za bivanje. Na Goriškem so za klimatične kraje proglašeni: Kobarid, Čepovan, Črni vrh, Bovec, Sv. Lucija, Trnovo in Tolmin, v Istri pa: Izola, Veliki Lošinj, Poreč, Umag, Sv. Štefan (terme) v občini Oprtalj.

UMRL NAJSTAREJŠI ITALIJANSKI SENATOR

V Rimu je umrl najstarejši član italijanskega senata grof Roberto Biscaretti v 95. letu starosti.

JAVIO SE NESTALI VOJNIK

Vižinada. — Dne 23. srpnja dobili su ukućani Celiya Žebalja iz Svete Nedilje kod Vižinade obavijest, da je spomenuti prigodom jednog pomorskog sukoba s neprijateljem nestao. Rodbina je Žebalja oplakala i smatrala ga mrtvim. Međutim je prije nekoliko dana stigla vijest od vojnih vlasti, da je Žebalja ostao na životu, te da se nalazi zdrav u engleskom zarobljeništvu.

MAKSIMIRANJE CEN VINU

Gorica, septembra 1940. — V zadnjih dvjeh tednih je bilo opaziti, kakor pišejo italijanski listi, neopravičeno dviganje cen vinu. Od 2.60 lir za liter je cena vinu poskočila na 3.20, 4, 4.40 in celo na 4.80 za navadno namizno vino. Sedaj je ministarstvo za korporacije u skladu s ministarstvom za poljodjelstvo odredilo maksimiranje cen vinu lanskega pridelka, da bi preprečilo spekulacije. Za olajšanje določitve cen je ministarstvo odredilo temeljno ceno 13 lir po stopinjo alkohola.

KIŠA PO SVOJ ISTRI

Rovinj. — Koncem prošloga mjeseca pala je po cijeloj zapadnoj i južnoj Istri obilata kiša, koja je osvježila i napojila suhu zemlju. Suša je ove godine bila dosta duga, pa je seljak bio zbog toga veoma zabrinut, jer se ni grozdje, koje je ove godine lijepo kazalo, nije moglo dosta razviti, pa je zrnje bilo veoma sitno. Isto je tako bilo i s maslinama, krumpirom, zeljem i drugim povrćem.

Međutim je kiša, koja je onako obilato nakvasila polja nanovo oživjela sva polja i livade, a isto tako i nasade kukuruza i krumpira.

NORMIRANJE ŠPAGETOV V ITALIJI

Trst, septembra 1940. Testenine in špageti se producirašo se sedaj u nekoliko vrstah. Odbor za normiranje je pred kratkom zaključio, da se bo odslej izdelovala samo ena vrsta špagetov. Iakor je u Italiji sedaj samo ena vrsta kruha, tako bodo odslej samo ene vrste špageti. Italija ima po zadnji statistiki 635 tovarnih špagetov, u katerih producirašo preko 5 milijonov stotov omenjene italijanske specialitete.

STRUJA GA JE UBILA

Reka, septembra 1940. — Teška nesreća se je zgodila konec avgusta u reških ladjedelnicah. 29-letni Ludvik Škrinjar iz Sežane, ki je bil nameščen pri žerjavu, je po končanem delu izstopil iz kabine na žerjavu ter se pri tem dotaknil z glavo ob električne žice visoke napetosti. Pri tem ga je zadela električna struja. Na pomoć so mu priskočili njegovi tovariši, toda vse je bilo zaman, ker je bil nesrečni Škrinjar že mrtev. Zapušća ženo in hčerko. Pokopali so ga na Reki.

SVIM NEMARNIM PRETPLATNICIMA

poslali smo opomene s molbom da udovolje svojoj pretplatničkoj dužnosti. Naročito se to tiče onih, koji su godinama u zaostatku prema listu. Da im olakšamo položaj predložili smo im da barem djelomično podmire svoj dug, pa ćemo ih neko vrijeme još počekati. U koliko ipak ne bi toga učinili, bit ćemo PRISILJENI DA IM OBUSTAVIMO LIST, jer nema doista nikakvog razloga da list radi takvih nesavjesnih pretplatnika dolazi u položaj, da mora koji put i protiv volje redakcije izostati. Tu smo ispriku dužni ONIM NAŠIM SAVJESNIM PRETPLATNICIMA, kojima obećavamo, da ćemo svakako nastojati eliminirati ovaj manjak. Ali zato nam je potrebna suradnja sviju naših čitatelja. ZATO DUŽNICI IZVRŠITE SVOJU DUŽNOST PREMA LISTU!

Policija opozarja pred zlikovci

Trst, septembra 1940. — Tržaška kvestura je objavila u listih, da se v mestu nahajaju številni zlikovci, ki hodijo od hiše do hiše ter prav zaupno obljublajo privatnikom, da jim bodo preskrbeli kave in slatkorja. Seveda lahko mišljeni ljudje radi nasedajo na lmanice in jim dajejo po navadi tudi nekaj denarja na račun. Ko dobe denar, se ti »dobavljači« ne prikažejo več. Pri tem jim gre še to v prilog, ker jih njihove žrtve ne morejo naznaniti policiji, ker bi se same izpostavile kazni, kajti privatnikom je prepovedano kupovati kavo, ki jo morajo dobiti samo na podlagi kart.

Prav tako svari tržaška kvestura pred raznimi zlikovci, ki se predstavljajo kot zastopniki režimskih organizacij in prodajajo ter kasirajo za razne knjige in revije u dobrodelne namene. Kvestura je prišla že tri Italijane, ki so razpečavali v ta namen knjige in druge časopise. Oblasti opozarjajo prebivalstvo, da ne naseda takim zlikovcem.

ZAPLEMBA SOVRAŽNIKOVEGA IMETJA

Trst, avgusta 1940. — Italijanski uradni list »Gazzetta Ufficiale« je prinisela dekret na podlagi katerega so bili zaplenjeni zavoji na v reški carinarnici, ki pripadaju francoskim in angleškim institucijam.

ZATVORITEV OTROŠKIH KOLONIJ

Gorica, septembra 1940. — Z zaključno manifestacijom so bile razpušćene otroške poletne kolonije po naših krajih. Tako so se zaprli otroško kolonije u Idriji (»Colonia elioterapica« »Giovanni Erzen«), ki je delovala dva meseca. Prav tako je bila zaprta otroška kolonija na Nabrežini. Kolonije u Sešljanu je za slovo obiskala kneginja Margerita Burbonska, hći devinskoga vojvode, ki jo je gmotno pomagala.

TALIJANSKI INTERES ZA GOSPODARSTVO JUGOSLAVIJE

U Zagrebu je boravio glavni ravnatelj Talijanskog izvoznog instituta iz Rijeke Commendatore Ciucci, koji je posjetio Zagrebački Zbor, predsjednika Zagrebačkog zbora Rudolfa Erbera i neke privredne institucije. — Posjetio je odjelnog predstojnika za trgovinu, obrt i industriju dra Mirka Lamera, s kojim je razgovarao o aktuelnim pitanjima talijansko-hrvatskih gospodarskih odnosa.

Uredniku »Hrvatskog Dnevnika« dao je izjavu o gospodarskim odnosima između Italije i Jugoslavije, odnosno Italije i Hrvatske.

Italija ima s Jugoslavijom trgovački ugovor — kazao je Ciucci — po kojem se odvijaju gospodarski odnosi između obih zemalja. Postoji i mješoviti komitet između Jugoslavije i Italije, koji ima specijalnu brigu, da se brine za ravnotežu u izmjeni dobara između Italije i Jugoslavije, to jest, da ta izmjena najbolje odgovara interesima i potrebama jedne i druge zemlje.

Poznato je — nastavio je dalje Ciucci — da se mnogi ekonomski sektori Italije i Jugoslavije upotpunjuju. Jugoslavija daje Italiji drvo i stoku, a u prošlosti je davala i žitarice. S druge strane Italija daje Jugoslaviji prediva, tkanine, kemijske proizvode, strojeve i ostale industrijske proizvode. Što se tiče Hrvatske, ona u jugoslavenskom izvozu drva i stoke zauzima najvažnije mjesto. Osim toga izvozi Hrvatska u Italiju perad, a u posljednje vrijeme nešto ugljena.

Već iz ovoga se vidi, da se Italija i Jugoslavija, odnosno Italija i Hrvatska mogu lijepo gospodarski upotpunjavati. Italija sa svojim industrijskim proizvodima može pridonijeti mnogo ekonomskom razvoju Hrvatske. I to u prvom redu poljoprivrednim strojevima u svrhu podizanja obradbe zemljišta, a zatim strojevima za preradu zemaljskih proizvoda. Na ovom polju vjerujem, da će biti veoma mnogo posla. Osobito obzirom na široki program, koji si je banovina Hrvatska uzela za poboljšanje i promicanje agrarne proizvodnje. U poljoprivrednim strojevima Italije naći će banovina Hrvatska uspješna sredstva za realizaciju toga programa.

Commendatore Ciucci otputovao je u Beograd, gdje će se zadržati nekoliko dana i posjetiti tamošnje glavne privredne faktore.

ANTUN ŽUŽIĆ ZVAN BUČA, VODJA VLAHA

(IZ BILJEŽAKA TALIJANSKOG PO VJESNIČARA CARLA DE FRANCESCHI)

Poznati talijanski istarski povjesničar Carlo de Franceschi, napisao je — kako je u našem listu bilo već u nekoliko navrata spomenuto — knjigu memoara iz doba svoga javnoga djelovanja. Neka smo od tih njegovih zapamćenja, koja su u vezi s našim narodom, već objavili u našem listu.

Ovdje donosimo poglavlje, koje obrađuje borbu jednoga našeg nepismenog seljaka iz zapadne Istre, za rođenu grudu s velikaškom porodicom markiza Polesini-a iz Poreča, koja se odigrala prije skoro 100 godina.

Carlo de Franceschi piše:

Obitelj markiza Polesini bila je u ono vrijeme naročito izložena mržnji činovnika Okružja (u Pazinu). Ovi su očito vjerovali u mogućnost ustanka u Poreču, gdje je pučanstvo, koje je tada brojilo jedva dvije hiljade duša, pokazivalo najživlje simpatije za Mletačku republiku. »U tom slučaju« — reče mi jednog dana u Pazinu s uobičajenom svojom naduvenošću okružni komesar Hein, — »ja bih sakupio seljake ovog kraja i pošao bih s njima na Porečane«. Odgovorih mu: »Kako si pretstavljate, da bi maleni Poreč pravio revoluciju? Ipak znate, da vi ne biste bili u stanju, da ga pokorite pomoću naših seljaka, kad bismo se mi građani posjednici pazinskoga kraja oduprli, jer bi oni prije poslušali naš glas nego vaš«. Ali se je kasnije doznalo, da je Okružje bilo stvorilo plan, prema kojem će postaviti četu od 400 ili 500 Vlahu iz sela Sv. Ivan od Šterne, Muntrilja i Bačve, većinom kmetova i najamnika obitelji Polesini, koja je ondje imala velike zemljišne posjede, pa da ih onda stavi pod komandu Antuna Žužića zv. Buče jednoga od njih, da se u slučaju potrebe bace na Poreč, mameći ih nadom, da će se riješiti zajmova i dugova naprama markizima Polesini.

Reći ću vam nešto o tom Buči. To bijaše Vlah (Morlak, Hrvat iz j. z. Istre, prip. prev.) iz Sv. Ivana od Šterne, visok i snažan, analfabeta, ali jako oštrouman i veoma prepređen. Pod običnim i učtivim izgledom skrivaše srce ponosito i sposobno za duboku mržnju, spojeno s rijetkim pretvaranjem. Govorio je vrlo dobro talijanski. Da pokažem njegovo oštroumlje ispričat ću jedan slučaj. Župna crkva u Sv. Ivanu od Šterne trebala je vrlo nužno da se popravi.

Pošto župljani nisu bili u stanju, da podnesu troškove, koji su se redovito između njih porazijedili prema veličini posjeda svakoga od njih, ponudi se tadani župnik don Stjepan Vicini Ritoša, da će on te troškove predujmiti, pa da mu ih svaka obitelj u određeno vrijeme povрати prema dijelovima, koliko na koju spada. Svi su bili više nego zadovoljni. Obnovljena crkva s novo sagradjenim zvonikom bila je u očima onog priprostog svijeta na ponos kraja. Ali slavljenčan župnik htijevši da i njegovo ime steče lijep glas od dojučasnih naraštaja, postavi nad vratima crkve u kamenu latinski natpis, koji je glasio, da je on darežljivo crkvu obnovio o svom trošku (suis sumptibus). Jednog dana neki stranac prolazeći kroz Sv. Ivan od Šterne uzme slučajno za vodiča na svom putu Buču. Kao što se obično događa, htjede vidjeti crkvu, te pročitavši natpis usklikne okrenut vodiču: »Mora da je izvanredan čovjek vaš župnik, ako je o svom trošku obnovio ovu crkvu.« »Tko vam je to kazao, moj gospodine?« — odgovori Buča. »Pa to dokazuje ovaj natpis, što ga čitam baš sada« primjeti stranac. A Buča: »Pročitajte mi ga, molim vas.« »Znate li latinski?« »Vraga znam.« »Dobro, dakle, protumačite ću vam ga talijanski«

Čuvši o čemu se radi plane Buča: »Naš župnik ne samo da nije darežljiv, nego se nastoji što više obogatiti na svaki način. Znajete dakle, da pošto mu župljani nijesu platili rate troškova, koje je on samo predujmio za crkvu, postupa protiv njima sudbenim putem«. To je zbilja bilo istina. Kad je Buča dobio tužbu na platež rate, uzme sa sobom čovjeka vješta pismu i daje si točno prepisati natpis. Na dan rasprave župnik zatraži, da tuženi udovolji odmah svojoj dužnosti ili pak da bude osuđen na platež kao i drugi. Buča ustvrdi, da mu ništa ne duguje, i da može to doka-

zati ispravom. Župnik ga smijući se pozove, da je predložio, a ovaj izvuče prepis natpisa i pruži ga sucu s riječima: »Izvolite pogledati, da li ova isprava ne dokazuje neopstojnost zahtjeva gospodina župnika, koji priznaje, da je obnovio crkvu o vlastitom trošku.« Župnik raskolačiv oči od iznenadjenja morade priznati, da prepis odgovara potpuno natpisu, koji je on sam postavio, na to mu je sudac savjetovao, da ne nastavlja parnicu. Zbilja župnik izjavi, da povlači tužbu, a uz to zamoli vruće Buču, da ništa o tome ne kazuje drugim dužnicima.

Obitelj Buča držaše kroz nekoliko generacija jedan posjed Polesini-a u zakupu, za koji plaćahu zakupninu u naravi. Otac Antunov, čovjek jednak sinu u oštroumnosti i lukavosti, pokušao da se izvuče sudbenim putem iz obveze plaćanja, ali neuspjehom u svojoj namjeri bude prisiljen potpisati jedan ugovor i nastaviti podavanja u naravi. Poslije njegove smrti i kad nadodje godine 1848. i zakon o aboliciji feudalnih tereta, Buča smatraše, da taj zakon može biti primijenjen i na njegovu zakupni posjed, da se izvuče od daljnjeg plaćanja zakupnine. Za to je bio optužen od Polesini-a na osnovu gore spomenutog ugovora biti primijenjen i na njegovu zakupni posjed. Buča je smislio, kako će tužitelj lišiti ove isprave. U toj namjeri pričinjavajući se, kao da će se upustiti u pregovaranje s njima, dolaze često k njima na razgovor. Jednog dana uzme sa sobom svog brata Valentina i uputi se u pisarnu Polesini-a. U prvoj sobi je pisao nadglednik Tommasini usred arhivarskih akata, u drugoj više unutra radio je stari markiz Benedetto. Obrativši se na potonjega govoru mu o svom raspoloženju, da se dodje do kakvog sporazuma, te ga zamoliše da im pročita original ugovora, pošto da se ne sjećaju nekih točaka istoga. Markiz naloži Tommasini-u, da im ga pročita, i kad je to učinjeno, Buče se nato udaljiše govoreći, da će doći nastaviti pregovore jednog od najbližih dana. Medjutim su oni opazili, u koju ladicu arhiva je bio stavljen fascikl, u kojem je bio uložen ugovor usred

drugih spisa. Par dana iza toga povratit će se obojica u Poreč i postaviti se pred plaću Polesini i za vrijeme podneva pričekački dok izadje nadglednik Tommasini, da podje na ručak, upitaše ga, da li je markiz s kojim da žele govoriti, još u pisarni. Dobivši pozitivan odgovor popeše se u kuću, i Antun se uputi ravno i slobodno na razgovor s markizom Benedetto u drugu sobu, medjutim Valentin stupa tiho u prvu, izvadi iz ladice gore spomenuti fascikl i ode. Antun se oprosti s markizom uz uobičajene najpouzdanije naklone obećajući, da će se vratiti sutradan, da dovrši ovu stvar.

Prođe mnogo dana. Buče se ne dade vidjeti i Polesini naredi nadgledniku, da nastavi parnicu, ali htijevši uzeti u ruke dotični fascikl na svoje čudo ne nadje ga više. Za neko vrijeme poslije dobije ga putem pošte, ali bez originalnog ugovora. Usprkos tome parnicu dobiju Polesini, i pošto je bilo osuđom priznato, da su oni slobodni vlasnici posjeda, naredjeno bude Buči, da ga isprazni i napusti. On ustraje kod toga, da se na posjedu održi, te bi određeno, da ga se silom istjera. Nadglednik podje sa dvadesetak općinskih stražara, da uzme posjed i kuću, ali se je Buča zabarikadirao, navelio ogromno kamenje na prozore i postavivši se dobro oboružan na jedan prozor zaprijeti se, da će ubiti svakoga tko se usudi približiti se, jer da je odlučio izginuti sa čitavom obitelji. Vidjevši očajni korak Bučin i bojeći se da ovaj ne drži u kući pritajene i spremne, da ga pomognu, i kakve druge individue, ne usudiše se nadglednik i stražari približiti i odustali od tog podhvata. Malo dana iza toga oblast dade većom silom odstraniti Buču, čija je kuća bila, čim je izišao, porušena sve do temelja, da se ne bi povratio i opet ugnjezdio. On si je iza toga sagradio kolibu od granja, u koju se je stisnuo na nekoliko mjeseci, na granici Muntrilja i Tinjana, u kojem potonjem mjestu je imao rodjaka divlje čudi, čijom se je pomoću poslije služio kako se je vjerovalo, pri nastavljaju zlodjela, o kojima ću poslije govoriti.

(Svršit će se.)

FRANCE BEVK — PETDESE TLETNIK

Dne 17. t. m. bo naš pisatelj France Bevk praznovao 50-letnicu življenja, na žalost menda zaradi sedanih težkih časov ne v domaćem krogu.

Pisatelj Bevk je sin naših Gora, ki so dale že zelo veliko naši literaturi. (Naj omenimo samo Pregljal). Ne bo odveč, če s temi skromnimi vrsticami osvežimo nekaj iz Bevkovega življenja.

Je sin bajtarskih staršev. Njegov oče je bil čevljar. Ko je doma dovršil enorazredno ljudsko šolo, je bil potem pet mesecev trgovski vajenec. Tudi očetu je pomagal pri čevljarskom delu. Od tega življenja se je kmalu iztrgal in šel na pripravnico, potem na učiteljske in je tako postal učitelj. Vojna vihra ga je vrgla na fronto, po vojni pa se je vrgel v žurnalizem in pisanje knjig.

Prišel je pisati strašno zgodaj, kakor sam pravi. To je bilo še v ljudski šoli, ko je začel pisati na hrupav papir, v kakršnega so zavijali sladkor. Sprva je pisal strašne povesti in pri eni taki povesti ga je zasačila teta ter ga je bilo sram. Na pripravnici je pisal pesmi. Svoje izdelke je pošiljal na vse strani. Že takrat se je torej pri inemu opazila značilna plodovitost. Lahko si predstavljamo njegovo veselje, ko je bila prva njegova stvar objavljena v tržaškem »Družinskem prijatelju«. To je bila črtica »Vstajenje«. Takrat mu je bilo komaj 16 let in prvi uspeh ga je še znatno podžal k vztrajnemu delu. S pesmimi je zalagal »Vrtec« in druge dijaške liste. Takrat je tudi že pisal podlistke za naše časopise. Kmalu pa je prišel tudi že v »Dom in svet«. Toda njegovo pravo resno delo se je pričelo v l. 1914., ko je prevzel uredništvo »Dom in sveta« Izidor Cankar. Tedaj je nastal »Grešnik«, »Iz l. 1914« in »Most samomorilcev«.

Prva njegova tiskana knjiga je bila mladinska zbirka »Pastirski pri kresu in lesu«, kateri je precej naglo sledilo še osem drugih knjig.

Največji vpliv na njega je gotovo imel Ivan Cankar, ki ga je vsega zel in omamil. Ko ga je enkrat dobil v roke, ga ni odložil, dokler ga ni vsega prečital. Ker je sovratil slovnico, mu je bil Cankar tudi učitelj jezika. Drugi pisatelji niso na njega toliko vplivali. Najljubši pesniki so mu bili Prešern, Župančič, Kette in Murn.

Od tujih pisateljev je zljubil Gorkega. Globoko je posegel tudi v rusko literaturo. Strindberga pa je posebno vzljubil zaradi njegove brezobzirne odkritosti.

Znano je za Bevka, da je najplodovitejši pisatelj, zato nas bo zanimalo, kako dela. Piše zelo lahko. Krajše stvari (novle in črtice) napravi takorekoč v enem samem zaletu. Ko izgradi temeljni misel, mu gre pero naglo izpod rok. Pri daljših stvarih si napravi še načrt posameznih poglavij.

Bevk smatra, da je vsakemu literatu potrebna tudi pričnost poleg talenta. Tudi razpoloženje ni vse, ker to prihaja od časa do časa in bi bilo treba predolgo ča-

France Bevk

kati. Zaradi tega se je moral malo posiliti. Določil si je uro in dan in tako je pričel pisati. Ko je sedel, se je delu privadil in tudi razpoloženje je prišlo. Njegov hitri tempo narekuje obilica snovi in zamisli. Med eno snovjo se mu kar sproti porarajo že novi načrti.

Iz cankarjanstva je šel Bevk mimo naturalizma v realizem. Piše, kar čuti in kar vidi. Pisanje mu vodi zdravo realno gledanje.

O načrtih le nerad govori. Socialnost je tudi njegova značilna plat. Za življenjski cilj si je postavil: napisati v ciklu povesti slovensko zgodovino.

France Bevk je najplodovitejši slovenski pisatelj. Na Primorskem in v ostali Sloveniji je občinstvo že navajeno, da mora dobiti vsako leto nekaj njegovih knjig. Snov je vedno nova in izvirna, čeprav dela »na tekočem traku«.

V zgodnjih letih je bil pesnik. Toda še sedaj mu ni zamrlo to v niemu. To se pozna tudi iz proze. Pravi, da za pesem bi mu bilo treba miru in predvsem časa, obojega pa mu primanjkuje.

Življenje mu nudi največ snovi. To kar ga zanima, si nakratko napiše. Vselej izbere tisto snov, ki najbolj odgovarja trenutnemu duševnemu razpoloženju. Včasih pa mu ne gre in začeto stvar odloži tudi za leto dni. Potem pa mu gre delo gladko izpod rok, kakor da je ves ta čas samo ob sebi nastajalo v podzavesti. Svoje najboljši stvari je vrgel na papir v najkrajšem času. Zadnja leta prepíše vsako delo najmanj dvakrat, dokler mu ne da končne oblike.

Orisali smo v glavnih potezih, kako je začel naš pisatelj z delom in kako ga je nadaljeval. Podali smo v par vrsticah kra-

VSEM NEMARNIM NAROČNIKOM

smo poslali opomine s prošnjo, da izvrše svojo dolžnost. Posebno zadeva to vse TISTE, KI SO DOLŽNI LISTU ŽE VEČLETNO ZAOSTALO NAROČNINO. Da jim olajšamo položaj, smo jim predložili, da vsak delno plačajo svoj dolg ter da bomo še nekaj časa počakali nanje. Ako tudi v tem času ne bodo poravnali svojega starega dolga, BOMO PRISILJENI USTAVITI JIM POŠILJANJE LISTA, ker v resnici ni nikakega razloga, da list zaradi takih nevestnih naročnikov zaide v položaj, da mora včasih tudi proti volji uredništva izostati. To opravičilo smo dolžni napraviti ONIM NAŠIM ZAVEDNIM NAROČNIKOM, ki jim obljublamo, da bomo na vsak način poskušali eliminirati ta primanjkljaj. Toda za to nam je potrebno sodelovanje vseh naših naročnikov. ZARADI TEGA, DOLŽNIKI, IZVRŠITE SVOJO DOLŽNOST NAPRAM LISTU!

RASPRAVA M. DEMARINA O STJEPANU RADIČU KAO PEDAGOGU

U Zagrebačkom »Obzoru« izašao je prikaz Dra. Ivana Esiha o raspravi »Ideje Stjepana Radića o reformi školstva«, koju je napisao poznati pedagog, prof. Mate Demarin. Rasprava je izašla kao zasebni otisak iz časopisa »Savremena škola«.

Demarin raspravlja o vrlo značajnom radu Stjepana Radića u području odgojne problematike, veli »Obzorov« recenzent. Stjepan Radić je bio također i značajni pedagog, upravo pedagoški pisac i školski reformator. To je u ostalom i potpuno razumljivo, kako to izlaže Demarin, da je Stjepan Radić, osnivač nacionalne hrvatske filozofije, borac za narodna i čovječanska prava, za socijalnu pravdu kao preporoditelj i politički prosvjetitelj svoga naroda, a time i kulturni, po strukturi i naravi same stvari zašao i u prosvjetna, školska i odgojna pitanja.

NEMŠKI ZBIRALNI DAN V JUGOSLAVIJI

Vodstvo nemške narodne manjšine u Jugoslaviji je odredilo u nedeljo 1. septembra u vseh krajih, kjer prebivajo Nemci u dunavski banovini, zbiranje prispevkov za nemški šolski fond. Zbiranje so organizirale organizacije nemške narodne manjšine ter so pri njem sodelovali vsi člani Kulturbunda in ostalih nemških organizacij.

NOVA CESTA V ALBANIJI

Pred nekaj dnevi so italijanske oblasti prisostvovala svečani otvoritvi nove ceste, ki gre od Tirane preko prelaza Priska do notranjosti. Cesto jeso zgradile vojaške tehničke čete. Poročilo pravi, da bo nova cesta rešila važne komunikacijske probleme v tem delu Albanije, ki ima lepo panoramo in možnost za razvoj turizma.

MONOPOL ZA UVOZ LESA V ITALIJO

Trgovska zbornica u Zagrebu je obvestila interesente svojega područja, da je delniško društvo »S. N. I. L.« (Società nazionale per l'importazione del legname) u Rimu, ki ima poldržavni karakter, dobilo monopol za ves uvoz lesa u Italijo iz Jugoslavije.

SREČANJE Z ABRAHAMOM

V krogu svoje družine je dne 24. avgusta t. l. praznovao petdesetletnico rojstva naš rojak Jože Pahor, uslužbenec železniške direkcije u Ljubljani. Jubilant je po rodu iz Preserj na Krasu. Svoje otroke je vzgojil u ljubezni do našega Primorja. Zavednemu rojaku in našem zvestemu naročniku želimo še mnogo srečnih in zdravih let ter mu iskreno čestitamo! (***)

DUHOVNIŠKE VESTI

Gorica, septembra 1940. — Z dekretom goriškega nadškofa je bil imenovan za dekana u Devinu msgr. Gregorij Della Tolla, ki prihaja iz Trsta. Della Tolla je bil tajnik nadškofa Margottija u Gorici in tudi za časa njegove nunciature u Carigradu. Svoje duhovniške posle izvršuje u Devinu, štitvanu u Sesljanu že od letošnjega maja.

V Ajdovščini je bil imenovan za župnika don Mario Virgulini. Za vikarija u Jamljah je bil postavljen don Beniamino Bianchi.

tek življenjepisa. Ob polovici stoletja svojega življenja se lahko France Bevk s ponosom ozre na svoja dela, ki gredo že v desetine. Kar preveč bi bilo, če bi jih vsa tukaj naštevali. Njegova plodovitost pa ni nikoli šla na rovaš manjvrednosti. Z vso težo oblikuje svoje kmečke like in njih duševno življenje. Instinkti in tradicije obvladujejo čustva pod navidezno lenim pretakanjem življenja divjajo u osebah njegovih del trdovratne strasti in deminična usoda.

Francetu Bevku želimo še mnogo plodnih, srečnih in zadovoljnih let u domaćem kraju!

MANJINSKI PROBLEMI

Stanovništvo Erdelja koji je pripao Mađarskoj

RUMUNJSKI I MAĐARSKI PODACI

Prema rumunjskim statističkim podacima od 1. siječnja ove godine teritorij koji se na osnovu arbitraže u Beču ustupa Mađarskoj ima 2.609.007 stanovnika. Od toga Rumunja ima 1.304.903, t. j. 50 posto, Mađara 968.054 t. j. 37.1 posto; Nijemaca 72.109 t. j. 2.8 posto; Židova 148.649 t. j. 5.7 posto; Rusina 28.098 t. j. 1.1 posto, i drugih narodnosti 87.184 t. j. 3.4 posto.

Prema vijesti mađarske brzojavne agencije teritorij, što ga Rumunjska vratila Mađarskoj iznosi 45.000 četvornih kilometara, a broji 2.370.000 stanovnika. Na osnovu podataka popisa pu-

čanstva iz godine 1930. iznosi broj Mađara 1.150.000, t. j. 48 posto, broj Nijemaca 60.000 (2.5 posto), Rumunja 1 milijun (43 posto), a ostalih 160.000 (6.5 posto).

Beogradska »Politika« donijela je da prema statici iz godine 1930. u krajevima koji se ustupaju, stanuje 2.385.937 ljudi. Od toga bilo je 1.171.334 Rumunja t. j. 49 posto, Mađara 910.692 (38 posto), Nijemaca 68.254 (2.9 posto), Rusina 24.000 (1 posto), Slovaka 18.527 (0.8 posto), Židova 183.763 (5.8 posto), cigana 46.038 (1.9 posto), ostalih narodnosti 8.019 (0.3 posto).

Što predviđa zakon o autonomiji Potkarpatske Rusije?

Mađarska brzojavna agencija javila je prošlih dana: Upravo je štampan zakonski prijedlog o stvaranju autonomne Potkarpatske vojvodine. Zakonski prijedlog sastoji se od četiri poglavlja. U prvom poglavlju predviđa se, da se grad Užhorod (Ungvar) priključi Potkarpatskoj vojvodini, te da postane njenim središtem. Odredbama istog poglavlja određuje se podpuna ravnopravnost ukrajinskog (rusinskog) jezika i mađarskog jezika u Potkarpatskoj vojvodini. Ukrajinski (rusinski) jezik je uz mađarski jezik nastavni jezik u svim školama. Činovnicima i učiteljima mogu se imenovati samo osobe, koje vladaju ukrajinskim i mađarskim jezikom. No osobe koje se već nalaze u kakvoj službi, a ne znadu jedan od ta dva jezika, moraju najkasnije za dvije godine od-

stupanja na snagu ovoga zakona naučiti jezik, koji ne znadu.

Autonomna oblast Potkarpatske vojvodine obuhvaća gospodarsku, socijalnu i političku mjesnu i finansijsku upravu. Na čelu vojvodine nalazi se vojvoda i vojvodski sabor u koji ulaze vojvodski biskupi, kotarski načelnici i gradonačelnik Užhoroda. Deset članova skupštine dekretom imenuje kraljevski namjesnik. Ostali članovi, čiji će se broj naknadno odrediti biraju se. Vojvoda se bira od sabora na pet godina. Sabor odobrava samoupravni proračun i unutarnju upravu. Vojvoda izborom postaje članom gornjeg doma mađarskog parlamenta i on je za vrijeme trajanja mandata predstavnik kraljevskog namjesništva i najviši predstavnik vlasti u Vojvodini. Sudstvo nalazi se u rukama Ukrajinaca.

NJEMAČKO ŠKOLSTVO U JU GOSLAVIJI

OTVORENJE NJEMAČKE GIMNAZIJE U BEOGRADU

U Beogradu je na svečan način otvorena njemačka privatna gimnazija s pravom javnosti. Otvorenju su medju ostalim prisustvovali njemački poslanik von Heeren, njemački generalni konzul i predstavnik nacionalsocijalističke stranke u Jugoslaviji dr. Franz Neuhäusen, pomoćnik ministra prosvjete Boško Bogdanović, evangelički biskup dr. Popp, predsjednik beogradske općine Jevrem Tomić, predsjednik njemačko-jugoslavenskog društva sveuč. prof. Miloš Trivunac, predstavnik vodje njemačke narodne grupe u Jugoslaviji bivši zastupnik g. Hamm, osoblje njemačkog poslanstva i t. d. Učenici i učenice njemačke gradjanske škole otpjevali su jugoslavensku državnu himnu, a zatim je govorio g. Franz Moser, predsjednik njemačkog školskog društva. On je medju ostalim rekao, da je 1939. tadašnji ministar prosvjete Stevan Čirić obećao, da će se početkom te godine

odobriti osnivanje njemačke gimnazije u Beogradu. No do toga nije došlo, ali su ipak nastavljeni pregovori, koji su doveli do uspjeha, kad je za ministra prosvjete imenovan dr. Korošec. Zatim je govorio dr. Alojz Schmaus, tajnik njemačkog školskog odbora. Nakon njega je pomoćnik ministra prosvjete g. Bogdanović pozdravio u ime ministra prosvjete dra Korošca otvaranje njemačke gimnazije u Beogradu.

Nakon njega je govorio poslanik von Heeren, koji je naglasio, da je davna želja ne samo njemačke kolonije u Beogradu nego i mnogih Jugoslavena, da se u Beogradu otvori njemačka gimnazija. Dalje je rekao, da je uvjeren, da će gimnazija odgovoriti javne radnike za zbliženje jugoslavenskog naroda i njemačkog naroda, te je u ime vlade Reicha obećao punu pomoć ovoj školi. Svečanost je završena pjevanjem njemačke nacionalne himne.

NJEMAČKA PARALELKA U MARIBORU

»Deutsche Nachrichten«, glasilo njemačke narodne manjine u Sloveniji piše, da se u Mariboru prijavio za upis u njemačku paralelku pučke škole 41 učenik, ali da su vlasti odbile upis 23-ice djece, jer da nisu Nijemci. List medjutim veli, da Nijemcima moraju smatrati onu djecu, čiji su roditelji članovi Kulturbunda, jer da je s time njemačka manjina sama posvjedočila njihovu narodnu pripadnost. »Deutsche Nachrichten« poziva se na vladinu naredbu od 15. svibnja ove godine, koja veli, da za primanje djece u njemačku, odnosno u manjinsku školu, odlučna izjava njihovih roditelja o narodnosti. List još veli, da je banska uprava u Ljubljani riješila, da se od 41 učenika primi u njemačku paralelku pučke škole u Mariboru 3 bez prigovora, 10 uslovno, ako bude u školi mjesta, dok je 28-rici odbijeno primanje, jer da su neosporno slovenske narodnosti.

Kako javljaju iz Novog Vrbasa nteres za tamošnju njemačku gimnaziju je velik. Do sada se upisalo 436 djaka, ali se računa, da će se ovaj broj povećati.

Iz privatne njemačke realne gimnazije s pravom javnosti u Zagrebu saopćuju, da je rješenjem Banske Vlasti banovine Hrvatske odobreno da se u taj zavod mogu upisati i pohadjati ga i učenici hrvatske ili druge slavenske narodnosti kao i djeca ostalih stranih narodnosti.

Odjelni predstojnik za prosvjetu prof. Škorjač priopćio je objašnjenje i upute naredbi bana banovine Hrvatske o otvaranju odjela narodnih škola za djecu s nedržavnim nastavnim jezikom. U uputama se medju ostalim veli:

Odjeli banovinskih narodnih škola s nedržavnim jezikom mogu se otvarati

VODJA NJEMAČKE GRUPE U JUGOSLAVIJI, NJEMAČKIM UČITELJIMA

»Slawonischer Volksbote« (Osijek) javlja da je vodja njemačke narodne grupe u Jugoslaviji dr. Sepp Janko održao na sastanku njemačkih učitelja u Novom Sadu govor, u kojem je naglasio, da je njemačka narodna grupa uvijek radila u granicama zakona, ali da se ne može smetnuti s uma, da ona teži potpunom izjednačenju. Želimo poći ravnim putem vojnika — nastavio je dr. Janko. — a ne putem trgovaca. Zatim je dr. Janko upozorio prisutne, da ne budu nestrpljivi. Njemačka narodna grupa — rekao je — čekala je 200 godina, pa mora strpljivo i disciplinirano sačekati vrijeme, da se sva pitanja njemačke narodne grupe u Jugoslaviji uredi prijateljski.

ZAHTEVE NEMCEV U SLOVENIJI

Kakor poroča novosadski »Deutsches Volksblatt«, so zastopniki »Kulturbunda« izročili pomoćniku prosvetnega ministra spomenico nemških staršev iz novomeškega, črnomeljskega in kočevskega srezu, v kateri zahtevajo otvoritev nemških razredov na nekaterih šolah v omenjenih srezih. List pripominja, da so pokazali v prosvetnem ministarstvu mnogo razumevanja za to zahtevo in da pričakujejo zadovoljivo rešitev izročene prošnje.

VIJESTI IZ DOMOVINE

MLADA PRIMORSKA GENERACIJA NA IZLOŽBI SLOVENSKIH LIKOVNIH UMJETNIKA U ZAGREBU

U Zagrebu je 8. o. mj. otvorena izložba skupine slovenskih slikara i kipara, koji su nastupili kao »Klub neovisnih likovnih umjetnika«. Između dvanaestorice umjetnika koje resi simpatična odlika — njihova mladost i plemenita umjetnička ambicija kao njen neposredni rezultat, nalazi se velik broj sinova slovenskoga dijela Julijske Krajine To su:

Zdenko Kalin, koji je rođen godine 1911. u Solkanu kod Gorice.

Zoran Mušič, koji je rođen godine 1909. u Gorici.

Nikola Pirnat, rođen 1903. u Idriji. On je i maturirao u Idriji.

Nikola Omerza, rođen 1911. tatkodjer je Idričanin, a

France Mihelič, koji je rođen u Vižmarju kod Škofje Loke godine 1907., je takodjer djelomično primorski Slovenac s obzirom na to, da su mu roditelji iz Bovca kod Gorice.

Primorski Slovenac je i nešto stariji od ostalih France Jalovec, rođen god.

1897. u Trnovu kod Ilirske Bistrice.

Značajka je čitave ove skupine mladih umjetnika, da su svoju umjetničku izobrazbu stekli u Zagrebu, na zagrebačkoj Umjetničkoj akademiji. S naše strane vrijedi istaknuti okolnost, da su svi ili gotovo svi nakon završenih studija u Zagrebu proboravili neko vrijeme na studijama i u Italiji.

Ipak je najznačajnija okolnost za nas — i Slovence i Hrvate — da je naš uži za- vičaj medju mladom slovenskom umjetničkom generacijom dao tako veliki broj pre- stavnika na području likovne umjetnosti, što je svakako jasan dokaz njegove visoke kulturne razine.

Zagrebačka izložba mlade slovenske umjetničke generacije ide u red onih prire- daba koje se od nekoga vremena uspješno redaju na području uzajamne kulturne dje- latnosti izmedju hrvatskoga i slovenskoga naroda. To smo korisno nastojanje već ne- koliko puta pohvalno istakli, a ovoga puta činimo to u toliko radije, što u tom poslu aktivno sudjeluje tako veliki broj naših mla- dih užih slovenskih zemljaka.

Nakon kongresa etnologa i etnografa u Zagrebu

Jedan prijedlog profesora J. Mikca

Od 24. do 26. kolovoza održavao se je u Zagrebu kongres etnologa i etnografa. Na ovome kongresu raspravljalo se, kako da se uvede nova nauka, etnologija i etnogra- fija, ili bolje reći hrvatski: narodoznanstvo, u sve srednje škole. Nakon svestranog raz- matranja došlo se do rješenja, da se u svim srednjim školama Banovine Hrvatske uči narodoznanstvo po 2 sata nedjeljno. Nada- lje stvorio se je prijedlog, da se napišu dvije školske knjige narodoznanstva i to jedna za I., II., III. i IV. razred, a druga za VII. i VIII. razred. Obukom ove nove nauke počeo će se već u ovoj školskoj godini.

Na drugom dijelu kongresa govorilo se, kako da se sakupi narodno blago i tko bi u tome morao imati najviše učešća. Tu se je pojavilo mnogo govornika iz svih hrvatskih krajeva, a medju njima bilo je zastupano i naših Istrana. Kako se vidi, ide se zatim, da se pokupi narodno blago, da se ga sredi i svrsta u nauku i da se narodna hrvatska kultura uči ne samo na sveučilištu i sred- njim školama, nego i u pučkim školama. Prva je svrha ove nauke da se znade kako hrvatski seljak živi, kakvi su njegovi obi- čaji, kakve su mu pjesme, popjevke, priče, poslovice, dosjetke, poljski alat, nošnja itd. Druga je svrha, da se u narodu njeguju i zadrže njegovi običaji, da se opet obnovi

njegova pjesma, popjevka, narodno kolo i drugo, i da se ga upućuje na njegovu lijepu nošnju da ju i dalje nosi i njome se ponosi.

Time će se ujedno počti stopama braće Antuna i Stjepana Radića.

Na kongresu počeli su se baviti mišlju i naši Istrani da se i mi latimo posla i da stanemo i mi sakupljati naše narodno istar- sko blago. Naš je istarski seljak takodjer bogat i prebogati običajima, pjesmama, po- pjevkama, narodnim plesom (kolom), noš- njom i svojim orudjem, te je naročito spe- cijalista u nekim svojim stvarima. Dužnost nam je, da i mi naše skupocjeno narodno blago sakupimo i da ga svrstamo u red po- red hrvatske seljačke kulture, pošto smo i mi ogranak hrvatskog naroda.

Još prošle godine napomenulo nam se je u listu »Istra« da vjerno pokupimo i popi- šemo naše narodno istarsko blago u koliko nam je moguće i u koliko se sjećamo iz svoga istarskog kraja, a vjerojatno će i naši u Istri sami početi sakupljati naše na- rodno blago. Sav sakupljeni materijal neka se šalje na adresu: Jakov Mikac prof. gra- djanске škole u Krajiškoj ulici, Zagreb, ili na naše uredništvo. Dakle marljivo na posao i nastojmo da u ovome pravcu ne zaosta- nemo.

PROLAZ NIJEMACA IZ BESARABIJE KROZ ZAGREB

Na putu iz Besarabije u Njemačku njemački naseljenici proći će kroz Za- greb i to dnevno šest vlakova, koji će se kraće zadržati na kolodvoru i zatim poći prema njemačkoj granici. Tri vla- ka ostat će, kako javlja »Deutsche Nach- richten« dulje u Zagrebu, pa će ovdje dobiti ručak odnosno večeru. Točan dan bit će naknadno javljen. Organizaciju dočeka preuzela su ovdašnja njemačka društva sa senatorom biskupom drom Poppom. S hrvatske strane pokazuje se ovoj akciji velika susretljivost ističe »Deutsche Nachrichten«, pa veli, da je Hrvatski radnički savez poklonio veću količinu pšenice, da se na taj način odu- ži za boravak mnogih hrvatskih radni- ka koji u Reichu nalaze rada. I neke hrvatske privatne tvrtke dale su mate- rijal.

POROKE

V soboto 17. avgusta t. l. se je poročil v trnovski cerkvi v Ljubljani naš rojak dr. Marjan Breclj, odvjetnik v Ljubljani, z gđc. Ančko Mele-Levarjevo, članico ljubljanske drame. Čestitamo! (***)

V ljubljanski stolnici se je v soboto 10. avgusta t. l. poročil naš rojak dr. Albin Sedej, sreski živinozdravnik v Črnomlju, doma iz Idrije, s Tatjana Vran- kovičevom, hčerko črnomeljskega lekar- narja. Poročni obred je opravil ženinov bratranec g. Sedej. Bilo srečno!

NOVI LOKALI CELJSKE »SOČE«

Celje, — Društvo »Soča« se je pre- selilo iz sedanjih prostorov v Prešernovo ulico šte. 20, gostilna »Pri angelu«, pri- tičlje, levo. Uradni dnevi so tudi nadalje ob sredah od 15. dalje.

Dne 5. avgusta t. l. so položili v Ma- riboru k večnemu počitku našega rojaka Hrvoja Jurca, letalskega poročnika, ki je tragično preminul 30. julija t. l. v Nikšiću. Teško prizadetim svojcem naše iskreno sožalje! (***)

U FOND »ISTRE« BROJ 35

Ivan Kravos — Maribor Din 52.—
Buždon Ivo — Maribor Din 10.—

NOVICE IZ AMERIKE

Naša rojakinja promovirala za doktorico zdravilstva v Pittsburghu.

Slovenska kolonija v Pittsburghu (Zdru- žene države) je doživela v letošnjem po- letju pomemben događek: naša rojakinja dr. Ivanka Pecmanova je promovirala za doktorico zdravilstva. Rojaki su upraviče- no ponosni na njo, saj je to prva in edina slovenska zdravnica ne samo v Pittsburg- hu, temveć tudi v vsej zvezni državi Pennsylvaniji. — Oče in mati sta doma iz male vesice Smrje v občini Prem pri Il. Bistrici. Dasi je bil oče najstariji otrok v družini, je po čudnem naključju morao po svetu za kruhom. Izselio se je pred 30 leti v Ameriko in si je tam nekako 10 let ka- sneje ustvario svoj dom. Kot izučeni tesar in priden delavec se je trudilo od jutra do večera za delom, da je lahko preživljal narašćajuću družinu, mati pa je poleg skrbi za vzgoju svojih petih otrok morala trdo delati, kajti marsikakšno teško leto so morali preživjeti. Najstarejša hčerka Ivanka je kazala vedno izredno veselje do študija: z odliko je dovršila srednjo šolo in dobila nato podporu za predmedicinske študije na vseučilištu u Pittsburghu. Tu je nameravala tudi nadaljevat medicinske študije a ni bila sprejeta radi izredno mal- nhoga štetila mest, določenih za ženske slušateljice medicine. Medicinske študije je potom nadaljevala na ženski zdravniški visoki šoli, edini te vrste ne svetu, ki jih je v štirih letih absolvirala in letos polo- žila končni izpit. S 1. julijem pa je nasto- pila praksu u pittsburghski bolnici. Zanimivo za ameriške razmere je dejstvo, da je imela prvo leto 32 kolegic, k doktoratu pa se jih je prijavilo komaj 13 z njo vred, vse druge so med študijem dale slovo knjigam. — K ostalim čestitkam pridružu- jemo tudi naše in želimo mladi doktorici, da bi započeto delo nadaljevala z isto vno- mo u vztrajnostjo, kakor študij. Ste- vilčno moćni slovenski koloniji u Pitts- burghu pa želim, da bi dala iz svoje sre- de še veliko tako vztrajnih deklet! (***)

V Buenos Airesu u Argentiniiji se je dne 6. junija teško ponesrećil Anton Kr- pan, po poklicu zidar, star 33 let, doma iz Renč. Padel je z ogródja 4 m visokega in si pri tom zlomil obe nogi.

V Buenos Airesu u Argentiniiji se je dne 6. junija teško ponesrećil Anton Kr- pan, po poklicu zidar, star 33 let, doma iz Renč. Padel je z ogródja 4 m visokega in si pri tom zlomil obe nogi.